

ЗАПОЗИЧЕНІ ЕЛЕМЕНТИ В ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІЙ ГРУПІ НАЗВ ПРИПРАВ ТА СПЕЦІЙ У ПАМ'ЯТКАХ СТАРОУКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті проаналізовано виявлені в пам'ятках староукраїнської мови назви приправ і спецій, визначено основні способи й засоби номінації досліджуваних лексем, їхню мотивацію, здійснено лексико-етимологічний аналіз зафіксованих найменувань, простежено долю лексем у сучасній українській літературній мові. З'ясовано, що більшість назв потрапили до староукраїнської мови із старопольської, або ж через її посередництво. Кінцева етимологія більшості лексем пов'язана з грецькою мовою або мовами Далекого Сходу. Практично всі вони продовжують функціонувати у сучасній українській літературній мові. Зроблено узагальнення щодо важливості виявлених назв у відтворенні матеріальної культури староукраїнського мовного періоду та поповненні лексичного складу української мови.

Побутова лексика староукраїнської доби, зокрема назви продуктів харчування, страв і напоїв, є багатою та різноманітною. Загалом переважна більшість досліджуваних номенів є праслов'янською спадщиною. І саме лексико-семантична група назв приправ і спецій містить найбільше запозичень. Тому **актуальність нашого дослідження** полягає в тому, що запозичена лексика назв приправ і спецій української мови XIV-XVII ст. досі не була об'єктом системного вивчення, а отже недостатньо простудійована на основі широкого матеріалу староукраїнської доби.

Мета нашої розвідки – з'ясувати лексико-семантичні процеси в групі лексики на позначення приправ та спецій у староукраїнській мові, визначити основні способи й засоби номінації виявлених лексем, їхню мотивацію, здійснити лексико-етимологічний аналіз зафіксованих найменувань.

Висока активність запозичених елементів в аналізованій підгрупі пояснюється, передусім, тим, що назви потрапляли до нашої мови разом із реаліями, які в основному завозилися з інших країн. Прянощі в усі часи цінувалися нарівні із золотом, сріблом, хутрами й шовками. Висока їхня цінність змушувала купців стародавнього світу здійснювати ризиковані, безконечно далекі на ті часи подорожі, платити величезні мита. Як свідчать окремі етнологічні матеріали, у давнину *цибуля* цінувалася так дорого, що сарацини, наприклад, охоче брали вісім цибулин як викуп за кожного полоненого француза. Коли хотіли сказати про когось, що він дуже багатий, його глузливо називали "мішком перцю".

Спочатку люди використовували пахучі трави в різних ритуалах, а пізніше – для надання аромату та присмаку стравам, а також для виготовлення ліків. Як прянощі використовують корені (*хрін*), кореневища (*айр, імбір*), цибулини (*часник, цибуля*), кору (*кориця*), квіткові пуп'янки (*звездика, каперси*), маточки та приймочки (*шафран*), усю зелену масу (*кріп, екстрагон*), листя (*лавр*), плоди та їх частини (*червоний перець*), висушене насіння (*гірчиця, аніс, кмин*).

У староукраїнській мові порівняно з давньоукраїнською значно збільшилася кількість лексем на позначення приправ та спецій.

Відомими в староукраїнській мові були назви приправ *перець, імбір, шафран, кмин, цитвар, мускат, дафіна, оцет, петрушка, кориця, лавр, бобки, капара, коріандр* та інші. І хоча частина з цих назв є праслов'янськими, однак кінцева етимологія приводить нас до інших мов.

Так, загальновідоме слово *перець* пов'язане із псл. **рърьрь*, у яку воно запозичено з латинського *piper* "перець", похідного від грецького *πέπερι* "т. с.", що, зводиться до д.-інд. *pippali* "зернина перцю [1: IV: 347]. У давньоукраїнській мові відзначено слово *пъррь*, яке позначало плоди привізного чорного перцю [2: 261]. Саме воно стало твірним для демінутива *пъррьць*, зафіксованого в цей же час [3: 108], який ще в ранній період староукраїнської мови в результаті гаплогії одного з початкових складів реорганізувався у форму *перець* (пор. рос. *перец*, біл. *перац*) [2: 262]. Уперше в досліджуваний період назва відзначена в 1338 році у формі *перець* (1338 *Луцьк*) [4: II: 140]. Як різновид червоного перцю зафіксована назва *поприкъ*: "У насъ тые ягоды зовуть поприками" [5: II: 171]. Оскільки одним із осередків поширення червоного овочевого перцю є Угорщина, то, на думку істориків мови, угорська назва рослини *paprika* < схв. *паприка* (утвор. за допомогою суфікса *-ika* від *папар* < *пъррь*) була прямо або через посередництво запозичена багатьма мовами Європи, зокрема українською – *паприка* [6: VI: 58], очевидно, через молдавську й румунську (пор. рум. *paprica*). Безпосередньо з угорської лексема запозичена закарпатським діалектом: *поприга* < *поприка* < *paprika* [2: 262].

У XVII ст. як назва різновиду тропічного перцю, плоди якого завозили, зафіксовано слово *кубТба* [7: 113]. Лексема прийшла до нас через ст.-пол. *kubebe*, або нім. *kubebe* чи італ. *cubebe*, ісп. *cubeba* < араб. *kubāba* [8: II: 396]. У сучасній українській мові така назва не виявлена.

Лексему *кминь* вважають запозиченням із західнослов'янських мов, до яких вона потрапила, пройшовши складний мовний шлях: німецька < латинська < грецька < східні мови [1: II: 472]. Деякі етимологи виводять

слово безпосередньо з грецької [8: IV: 65]. Відомою була назва й у давньоукраїнській мові [3: 110], у перекладних пам'ятках старослов'янського походження виявлена у варіантах *кюминь* (*кюминь*, *кюмень*) [2: 272]. Подібна фонетична форма відзначена в середині XVII ст.: *супитит*, *кюминь* [7: 149], хоча переважає *кминь*. Упродовж свого існування назва збережена з семантикою – "трав'яниста рослина, зерна якої використовують у кулінарії та парфумерії" [6: IV: 195]. Широко застосовують плоди кмину в хлібопеченні, при квашенні, солінні овочів, виготовленні міцних напоїв. Кмин людина знала ще на зорі цивілізації та вирощує його для своїх потреб з часів неоліту. В окремих діалектах української мови та в російській літературній мові функціонує форма *тмин* – як наслідок пересунення артикуляції вперед під впливом наступних звуків і зближення зі словом *тьма*, діал. *тма* [2: 272].

Назву *инбир* (*ингбир*) уперше в староукраїнський період виявлено в середині XV ст. [4: I: 442]. Можливо, десь у цей час і з'явилася вона в нашій мові, оскільки попередні дослідження лінгвістів її раніше не засвідчують. У пам'ятках наступних століть досліджуваного періоду лексема зафіксована у формах *инбирь*, *инберь*, *имберь* [9: XIII: 127]. Рослину, яку позначала аналізована назва, вирощували в арабських країнах і, очевидно, звідти її завозили: "*инбирь* *ѣби(л)но* *ростє(т)* *в* *арапски(х)* *страна(х)* (*XVI* *ст.*)" [9: XIII: 128]. На думку вчених, слово потрапило до нас через ст.-пол. *inbir* або прямо з н.-в.-н. *imber* [8: II: 129; 10: I: 451]. Сучасною формою літературної мови є слово *імбир* із семантикою "тропічна трав'яниста рослина, м'ясисте кореневище якої багате ефірними оліями та є сировиною для виготовлення прянощів" [6: IV: 18].

На початку XVI ст. у староукраїнських пам'ятках засвідчена назва *цитварь* (1510) [11: 636], що позначала корінь тропічної культури куркуми цитварної (*Curcuma zedoia*), який довозили як прянощі та ліки [12: 109]. Виявляємо її в пам'ятках наступного століття: *zadura*, *цитварь* [7: 420]. Слово запозичене через ст.-пол. *cytwar* < с.-в.-н. *sitwer* < італ. *zettovario* та ін. [8: IV: 307]. У нормативній термінології нині функціонують сполуки *цитварний полин* "лікарська рослина з родини складноцвітних", *цитварне сім'я* – "суцвіття цієї рослини, що ... застосовується як глистогінний засіб" [6: XI: 220], у яких збережено корінь старовинної назви прянощів. Словосполуку *цитварове зілля* (*Artemisia santoniscum* L.) на позначення полину солонцевого засвідчено в позанормативному вжитку [13: 68].

Безсумнівно, що зафіксована лексема *шафрань* також позначала приправу. Із семантикою "прянощі, виготовлені з рослини шафран" назва відзначена в пам'ятках із XV ст. (1460) [4: II: 554]. Етимологія слова остаточно не з'ясована. Окремі лінгвісти вважають його запозиченням із східних мов через угорське або польське посередництво, однак більшість дослідників мови заперечує цю думку, не пропонуючи іншої [8: IV: 414]. У сучасній номенклатурі слово *шафран* – "багаторічна трав'яниста рослина родини півникових дерев, а також висушені приймочки квітів цієї рослини, які використовуються для виготовлення фарб, прянощів, ліків" [6: XI: 422].

З XVI ст. у досліджуваних пам'ятках виявлено назву насіння цвіту дерева мускатника, яке використовували як прянощі: *мушкатъ*, *мушкатель*, *кветъ мушкатовый* (1553) [12: 75], *мушкатовый цвѣтъ*. *Macir*. *Macis* [14: 469]. Слово *мушкатъ* запозичено через ст.-пол. *muskat* < с.-в.-н. *muskat*, нім. *Muskat* < лат. *muscatum* [8: III: 16]. У сучасній українській мові літературною нормою є форма *мускат*: 1. "те саме, що мускатний горіх"; 2. "сорт винограду з ароматними плодами; виноград цього сорту", *мускатний горіх* "ароматне насіння мускатника, що його вирощують як прянощі для одержання ефірної олії" [6: IV: 831]. Звук *с* на місці давнього *ш* – результат пізнішого впливу російської форми *мускат* або французької – *muscat*. У позанормативній лексичі збережено старовинний корінь із приголосним *ш* – *мушкатель* "журавець великокореневищний" [13: 201].

Зафіксована лексема *оцѣтъ* (із псл. **оцьтъ*) запозичена з готської мови, а гот. *akeit* "оцет" походить від лат. *ase-tum* "кисле вино, оцет", пов'язаного з *aseo* "бути кислим, окислюватися" [1: IV: 242]. Припускають, що слово могло бути запозичене в праслов'янську мову безпосередньо з латинської, а в українській відновилося під впливом польської [8: III: 176-177]. У давньоукраїнській мові лексема функціонує із семантикою "оцетна кислота, яку отримували внаслідок окислення вина й використовували як приправу [3: 110]. У староукраїнській мові спостерігаємо розширення семантики слова: воно позначає не тільки кислоту приправу, а й напої: *питиѣ ѣтосаха(р)ноѣ*; *ѣѣтъ(т) с мѣдо(м)*; *ѣѣтъ(т) смѣиѣ(н) с водою* [7: 296]. Паралельно з назвою *оцѣтъ* ще в другій половині XVII ст. з такою ж семантикою зафіксована лексема *уксус*: *налил сосать острого уксусу* (1664) [15: 89], що є, на думку дослідників, латинсько-німецьким запозиченням [16: 33]. У сучасній літературній мові аналізована назва (*оцет*) має тільки значення "кисла приправа" [6: V: 828], а російська мова успадкувала давню лексему *уксус* [17: VIII: 1786].

Назва *петрушка* в досліджуваній період, очевидно, також позначала рослину, яку використовували як приправу до страв. Слово через польське посередництво запозичено із середньовісньонімецького *petersi(lje* "петрушка", що походить від лат. *petroselinum*, яке зводиться до грецького *πετροσελί-ων* "гірська (скельна) селера", утвореного з основ слів *πετρο* "скеля" і *σελί-ων* "селера" [1: IV: 362]. Вважають, що саме з Греції реалія поширилася по всьому світу. Можливо, рослину, позначувану аналізованим словом, у староукраїнську добу вже культивували на городах, бо дику й лісову петрушку називають прикметники-конкретизатори: *agrioseelinum*, *дивая пѣ(т)рушка*; *apum*, *дѣсная пѣ(т)рушка* [7: 76, 87].

Давньою назвою є *кориця* < псл. **korica* від **kora* [18: XI: 69-70], хоча в досліджуваний період слово зафіксовано тільки в середині XVII ст. [14: 460]. Вважають, що в давньоукраїнську мову назву запозичено зі старослов'янської. Лексема позначала прянощі, які готували з висушеної кори гілок корицевих дерев. У російській мові слово відоме з XV ст. [1: III: 22]. П. Беринда назву *кориця* переклав староукраїнською назвою *цинамонь* [19: 54], у Є. Славинецького *canella*, *кинамо(н)* [7: 110]. Варіант *цинамонь* запозичений із латинської мови через польську, пор.: ст.-пол. *супатон* < лат. *сінатотит* < гр. *κίππατοτον* < фінікійської мови, а кінцева етимологія – з малайського *кажу* "солодке дерево" [20: 69]. З часом він витіснив давній номен *кинамонь* на периферію мовної системи. У сучасних лексикографічних джерелах слово *цинамонь* кваліфікують як застаріле [6: XI: 215]. В окремих говірках української мови відома видозмінена фонетична форма *цінамент*, *цінаминт* зі значенням нормативного *кориця* як прянощі [21: 628]. Лексема *кориця* в сучасній українській мові – "висушена кора коричневого дерева, яку вживають як прянощі до кондитерських виробів, а також у медицині й парфумерії" [6: IV: 291]. У буковинських говірках слово *кориця* позначає висушену кору будь-якого дерева [21: 224].

На позначення лавра як приправи до страв у староукраїнській мові вживали назву *дафина* (XVII ст.) [11: 670]. Дослідниками історії мови виявлена вона ще в пам'ятках давньоукраїнського періоду у формі *дафнии* зі значенням "лавровий гай" [12: 29]. Лексема походить із гр. *daphne* [22: I: 344].

У першій половині XVII ст. уперше виявляємо назву *ля(в)рь* [7: 99]. Лавр вважають символом слави й перемоги. Вічнозелене дерево – лавр благородний – росте в Середземномор'ї, де є реліктовою культурою, залишками флори третинного періоду. Як прянощі використовують листя лавра – так званий лавровий лист – у свіжому або частіше висушеному вигляді, а також плоди (насіння) лавра. У XVI ст. засвідчено й номен *бобки* "лавровий лист". Очевидно, назва лаврового листа безпосередньо пов'язана з найменуванням дерева, на якому воно росте: *hup[e]late*, *бобокъ древо* [7: 221]. Пор.: рос. *бобки* "лаврові ягоди", біл. *бабкі* "т. с.", пол. *bobek* "лавр" [1: I: 217]. У Є. Славинецького фіксуємо ще й *hup[e]late бобокъ древо* (7: 221), (пор. рос. *бобки* "лаврові ягоди", біл. *бабкі* "т. с.", пол. *bobek* "лавр"). Назва похідна від *біб* і мотивована характером плодів лавра – невеликих овальних кістяних [1: I: 217]. Назви *лавр бібковець*, *бібки*, *бібок*, *бобкове дерево*, *бобкове листя*, *бобковець* "лавр благородний (*Laurus nobilis* L.)" залишилися поза сучасною українською літературною нормою [13: 246].

У "Лексиконі" Є. Славинецького зафіксована назва *sapparis*, *каппара садовнот* [7: 112]. Вважають, що ця рослина стала відомою за висушеними пуп'яночками, широко використовуваними в старі часи в медицині, а пізніше – і як прянощі [12: 77]. Припускають, що назва могла потрапити до нас через ст.-пол. *kappary* з лат. *saparis*, *sapparis* (там же). У сучасній українській мові функціонує назва *каперси* зі значенням "бруньки рослини каперс, що використовуються в маринованому вигляді як гостра приправа" [23: 414]. І. Верхратський пробував увести до української номенклатури дериват від латинської назви цієї рослини – *капаровець* [13: 98].

На позначення запашної приправи вживали лексему *гвоздика*. Як прянощі використовують висушені пуп'янки квітів високого дерева родини миртових. Батьківщина гвоздики – Молуккські острови. У кулінарії гвоздику використовують цілими пуп'янками та меленою. Ароматизують нею солодкі страви й тісто, додають до м'яса, рибних маринадів, напоїв. Назва відома в старопольській мові з XV ст.: пол. *gozdźik* "квітка", *gwozdźik* "прянощі", утворена як зменшувальна форма від *gwózdź* "гвіздок", яка є калькою свн. *negelkin* "гвіздок". Лінгвісти пояснюють назву подібністю засушених пуп'янків тропічної рослини (прянощів) до гвіздків [1: I: 487]. У досліджуваних пам'ятках слово вперше зафіксовано в XVI ст. зі значенням "висушені пуп'янки гвоздиків дерева, які вживають як прянощі": "*гвоздика пло(д) е(ст) древно(у)...* *гвоздикУ привозитъ изъ инд-йски(х) стран* (XVI ст.) [9: VI: 197]; *Гвоздики. Caryophyllum* [14: 439]. Давню семантику зберігає назва *гвоздика* й у сучасній українській літературній мові [6: II: 44].

У "Лексиконі словенороському" П. Беринди задокументована назва *коріандеръ* [19: 217]. З аналогічною семантикою зафіксована лексема *coriandrum*, *корьонь* [7: 144]. Номен *коріандеръ* запозичено з латинської мови (*coriandryus*) через польську (*korijander* – XVI ст., *koryjander* – XV-XVIII ст.), у якій воно з грецької неясного походження (κορίανδρον, скорочена форма якогось κόριον зазнала зближення з κόρις "блошиця" через специфічний запах коріандру) [1: III: 23]. Як назва спеції *коріандр* функціонує й у сучасній українській літературній мові [6: IV: 291].

Усім добре відомі назви приправ *сахар* і *цукор* також уперше виявлені в пам'ятках староукраїнської доби. Лексема *сахар* запозичена з грецької мови; гр. *σάκχαρον*, яке зводиться до д.-інд. *sarkara*- "гравій, пісок; цукровий пісок" [1: V: 185]. У сучасній українській мові номен *сахар* характеризує розмовне мовлення [6: IX: 62]. Із XVII ст. абсолютним синонімом до *сахаръ* виступає *цукор*: ... *шафранъ, перець, цукоръ и иншое корене* (1625) [24: VI/1: 459]; *цукор* [14: 535], що стало нормативним у сучасній українській літературній мові. Номен *цукоръ* українська мова запозичила через західнослов'янські мови (пол. *sukier*, слц. *sukor*) з німецької (*zucker*), яка засвоїла його з італійської (*zucchero*). Кінцева етимологія назви така ж, як і номена *сахаръ* [25: 88].

Отже, як бачимо, номенклатура приправ і спецій у переважній своїй більшості сформована у староукраїнську добу, відноситься до запозиченої лексики. Більшість назв потрапили із старопольської мови, або ж через її посередництво. Кінцева етимологія більшості лексем пов'язана з грецькою мовою

або мовами Далекого Сходу. Практично всі вони продовжують функціонувати у сучасній українській літературній мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Етимологічний словник української мови : в 7 т. – К. : Наукова думка, 1982. – 2006. – Т. 1–5.
2. Німчук В. В. Давньоруська спадщина в лексиці української мови / В. В. Німчук. – К. : Наукова думка, 1992. – 416 с.
3. Невойт В. И. Названия пищи и продуктов питания в древнерусском языке : дис. ... канд. фил. наук : 10.02.01 / Валентина Ивановна Невойт. – К., 1986. – 201 с.
4. Словник староукраїнської мови XIV–XV ст. : у 2 т. – К. : Наукова думка, 1977–1978. – Т. 1–2.
5. Тимченко Є. Матеріали до словника писемної та книжної української мови XVI–XVIII ст. : у 2-х книгах / Є. Тимченко ; [підгот. до вид. В. В. Німчук, Г. І. Лиса]. – К. – Нью-Йорк, 2002. – Т. II. – 171 с.
6. Словник української мови : в 11 т. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 1–11.
7. Славинецький Є. Лексиконъ латинський Є. Славинецького. Лексикон словено-латинський Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського / Є. Славинецький ; [підгот. до друку В. В. Німчук]. – К. : Наукова думка, 1973. – С. 59–420.
8. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка / М. Фасмер ; [пер. с нем. и доп. О. Н. Трубачева]. – М. : Прогресс, 1964–1973. – Т. 1–4.
9. Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. : в 13 т. – Львів, 1994–2006. – Т. 1–13.
10. Sławski F. Słownik etymologiczny języka polskiego / F. Sławski. – Kraków, 1952–1982. – Т. 1–5.
11. Историчний словник українського языка / [за ред. С. Тимченка]. – Ч. ; К. : Держвидав. України, 1930–1932. – Т. 1. – 636 с.
12. Сабадош І. В. Формування української ботанічної номенклатури / І. В. Сабадош. – Ужгород, 1996. – 192 с. – Бібліогр. : с. 170–175.
13. Кобів Ю. Словник українських наукових і народних назв судинних рослин / Ю. Кобів. – К. : Наук. думка, 2004. – 800 с.
14. Славинецький Є. Лексикон словено-латинський / Є. Славинецький, А. Корецький-Сатановський. – К. : Наукова думка, 1973. – С. 423–541.
15. Крижко О. А. Розвиток семантики побутової лексики українських літописців кінця XVII – поч. XVIII ст. (Назви їжі, напоїв, продуктів харчування): дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Олена Андріївна Крижко. – Бердянськ, 1997. – 220 с.
16. Иванова Т. А. Старославянский язык / Т. А. Иванова. – М. : Высшая школа, 1977. – 200 с.
17. Словарь современного русского литературного языка : в 17 т. – М. – Л. : Изд-во АН СССР : Наука, 1948–1965. – Т. 8. – 1786 с.
18. Этимологический словарь славянских языков : Праслав. лекс. фонд / [под ред. О. Н. Трубачева]. – М. : Наука, 1974–2007. – Вып. 1–33.
19. Лексикон словеноруський Памви Беринди / [підгот. тексту і вступ. ст. В. В. Німчука] : Надрук. з вид. 1697 р. фотомех. способом. – К. : Вид-во АН УРСР, 1961. – 271 с.
20. Brückner A. Słownik etymologiczny języka polskiego / A. Brückner. – Warszawa : WP, 1957. – 806 s.
21. Словник боввинських говірок / [за ред. Н. В. Гуїванюк]. – Чернівці : Рута, 2005. – 688 с.
22. Дворецкий И. Х. Древнегреческо-русский словарь / [под ред. чл.-кор. Акад. наук СССР проф. С. И. Соболевского / И. Х. Дворецкий. – Москва, 1958. – Т. 2. – 1904 с.
23. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і головн. ред. В. Т. Бусел]. – К. – Ірпінь : Перун, 2002. – 1440 с.
24. Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной Комиссией для разбора древних актов, высочайше учрежденной при Киевском военном, Подольском и Волынском генерал-губернаторе. – К., 1876. – Ч. 6, Т. I.
25. Boryse W. Słownik etymologiczny języka polskiego / W. Boryse. – Kraków : Wyd. literackie, 2005. – 861 s.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Etymologichnyi slovnyk ukrains'koi movy [The Etymological Dictionary of the Ukrainian Language] : v 7 t. – K. : Naukova dumka, 1982. – 2006. – Т. 1–5.
2. Nimchuk V. I. Davniorus'ka spadshchyna v leksytsi ukrains'koi movy [The Old Russian Heritage in the Lexis of the Ukrainian Language] / V. V. Nimchuk. – K. : Naukova dumka, 1992. – 416 s.
3. Nevoit V. I. Nazvaniia pishchi i produktov pitaniia v drevnerusskom yazyke [The Names of the Food and Eating Products in the Old Russian Language] : dis. ... kand. fil. nauk : 10.02.01 / Valentina Ivanovna Nevoit. – K., 1986. – 201 s.
4. Slovnyk staroukrains'koi movy XIV–XV st. [The Dictionary of the Old Ukrainian Language in the XIV–XV Centuries] : u 2 t. – K. : Naukova dumka, 1977–1978. – Т. 1–2.
5. Tymchenko Ye. Materialy do slovnyka pysemnoi ta knyzhkovoï ukrains'koi movy XVI–XVIII st. [Materials to the Dictionary of the Written and Literary Ukrainian Language in the XVI–XVIII Centuries] : u 2-kh knyghakh / Ye. Tymchuk ; [pidgot. do vyd. V. V. Nimchuk, G. I. Lysa]. – K. – N'iu-Iork, 2002. – Т. II. – 171 s.
6. Slovnyk ukrains'koi movy [The Dictionary of the Ukrainian Language] : v 11 t. – K. : Naukova dumka, 1970–1980. – Т. 1–11.
7. Slavynets'kyi Ye. Leksikon latyns'kyi Ye. Slavynets'kogo. Leksykon sloveno-latyns'kyi Ye. Slavynets'kogo ta A. Korets'kogo-Satanov'skogo [Ye. Slavynetskyi's Latin Lexicon. Ye. Slavynetskyi and A. Koretskyi's Slovak-Latin Lexicon] / Ye. Slavynetskyi ; [pidgot. do druku V. V. Nimchuk]. – K. : Naukova dumka, 1973. – S. 59–420.
8. Fasmer M. Etimologicheskii slovar' russkogo yazyka / M. Fasmer ; [per. s nem. i dop. O. N. Trubachiova]. – M. : Progress, 1964–1973. – Т. 1–4.

9. Slovník ukrains'koi movy XVI – pershoi polovyny XVII st. [The Dictionary of the Ukrainian Language in the XVI – the First Half of the XVII Centuries] : v 13 t. – L'viv, 1994–2006. – T. 1–13.
10. Słowski F. Słownik etymologiczny języka polskiego / F. Słowski. – Kraków, 1952–1982. – T. 1–5.
11. Istorychnyi slovnyk ukrains'kogo yazyka [The Historical Dictionary of the Ukrainian Language] / [za red. Ye. Tymchenka]. – Ch. ; K. : Derzhvydav. Ukrainy, 1930–1932. – T. 1 – 636 s.
12. Sabadosh I. V. Formuvannia ukrains'koi botanichnoi nomenklatury [The Formation of the Ukrainian Botanical Nomenclature] / I. V. Sabadosh. – Uzhgorod, 1996. – 192 s. – Bibliogr. : S. 170–175.
13. Kobiv Yu. Slovník ukrains'kykh naukovykh i narodnykh nazv sudynnykh roslyn [The Dictionary of the Ukrainian Scientific and Folk Names of the Vascular Plants] / Yu. Kobiv. – K. : Nauk. dumka, 2004. – 800 s.
14. Slavenetskyi Ye. Leksykon sloveno-latyns'kyi [The Slovak-Latin Lexicon] / Ye. Slavenetskyi, A. Korets'kyi-Satanovs'kyi. – K. : Naukova dumka, 1973. – S. 423–541.
15. Kryzhko O. A. Rozvytok semantyky pobutovoi leksyky ukrains'kykh litopystyvsiv kintsia XVII – poch. XVIII st. (Nazvy, izhi, napoiv, produktiv kharchuvannia) [Ukrainian Chroniclers' Common Lexis Semantics Development at the End of the XVII – the Beginning of the XVIII Centuries (The Names of the Food, Drinks, Eating Products)] : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 / Olena Andriivna Kryzhko. – Berdians'k, 1997. – 220 s.
16. Ivanova T. A. Staroslavianskii yazyk [The Old Slavonic Language] / T. A. Ivanova. – M. : Vysshiaia shkola, 1977. – 200 s.
17. Slovar' sovremennoho russkogo literaturnogo yazyka [The Modern Russian Literary Language Dictionary] : v 17 t. – M. – L. : Izd-vo AN SSSR : Nauka, 1948–1965. – T. 8. – 1786 c.
18. Etimologicheskii slovar' slavianskikh yazykov : praslav. leks. fond [The Etymological Dictionary of Slavonic Languages : Common Slavic Lexical Fund] / [pod red. O. N. Trubachiova]. – M. : Nauka, 1974–2007. – Vyp. 1–33.
19. Leksykon slovenoros'kyi Pamvy Beryndy [Pamva Berynda's Slavonic-Russian Lexicon] / [pidgot. tekstu i vstup. st. V. V. Nimchuka] : nadruk. z vyd. 1967 r. fotomekh. sposobom – K. : Vyd-vo ANURSR, 1961. – 271 s.
20. Brückner A. Słownik etymologiczny języka polskiego / A. Brückner. – Warszawa : WP, 1957. – 806 s.
21. Slovník bukovyns'kykh govirok [The Dictionary of the Bukovina Dialects] / [za zag. red. N. V. Guivaniuk]. – Chernivtsi : Ruta, 2005. – 688 s.
22. Dvoret'skii I. Kh. Drevnegrechesko-russkii slovar' [Old Greek-Russian Dictionary] / [pod red. ch.-kor. Akad. nauk SSSR prof. S. I. Sobolevskogo] / I. Kh. Dvoret'skii. – T. 2. – Moskva, 1958. – 1904 s.
23. Velykyi tлумavhnyi slovník suchasnoi ukrains'koi movy / [uklad. i golovn. red. V. T. Busel]. – K. – Irpin' : Perun, 2002. – 1440 s.
24. Arkhiv Yugo-Zapadnoi Rosii, izdavaemyi Vremennoi Komissiei dlia razbora drevnikh aktov, vysochaishe uchrezhdennoi pri Kievskom voennom, Podol'skom i volynskom general-gubernatore [The Archive of the South-Western Russia, Published by the Temporary Commission for the Review of the Ancient Acts, Highly Established by the Kiev Military, Podolia and Volyn Governor-General]. – K., 1876. – Ch. 6. – T. 1.
25. Boryce W. Słownik etymologiczny języka polskiego / W. Boryce. – Kraków : Wyd. literackie, 2005. – 861 s.

Матеріал надійшов до редакції 16.11. 2011 р.

Яценко С. А. Заимствованные элементы в лексико-семантической группе названий приправ и специй в памятниках староукраинского языка.

В статье проанализированы обнаруженные в памятниках староукраинского языка названия приправ и специй, определены основные способы и средства номинации исследованных лексем, их мотивация, осуществлен лексико-этимологический анализ зафиксированных номенов, отслежена судьба лексем в современном украинском литературном языке. Установлено, что большинство названий проникли в староукраинский язык со старопольского языка или же через его посредничество. Окончательная этимология большинства лексем связана с греческим языком или языками Дальнего Востока. Практически все они продолжают существовать в современном украинском языке. Сделаны выводы о важности обнаруженных названий относительно восстановления материальной культуры староукраинского периода и пополнения лексического состава украинского языка.

Yatsenko S. A. Borrowings in the Lexical Semantic Group of Seasonings and Spices Names in Works of the Old Ukrainian Language.

The article analyzes the seasonings and spices names in the works of the old Ukrainian language, determines the main ways and means of the researched lexemes nominations and their motivation, carries out the lexical etymologic analysis of the fixed names, traces the fate of lexemes in the modern Ukrainian literary language. It is established that the majority of names came from the Old Polish language into the old Ukrainian language or by its mediation. The final etymology of the most lexemes is connected with the Greek language or the languages of the Far East. Almost all of them continue to function in the modern literary Ukrainian language. The generalization about an importance of the discovered names in the recreation of the material culture of the old Ukrainian language period and the addition to the lexical composition of the Ukrainian language is done.